

לקו"ש חלק ט"ו פ' וירא שיחה א

פיענוח מראי מקומות

פ' וירא יח, ט: ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל. פרש"י ד"ה ויאמרו אליו: נקוד על אי"ו שבאליו, ותניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מקום שכתב רבה על הנקדה, אתה דורש הכתב; וכאן הנקדה רבה על הכתב אתה דורש הנקדה, שאף לשרה שאלו אינו אברהם, למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש. בבבא מציעא אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה, כדי להבבה על בעלה. אמר רבי יוסי בר חנינא, כדי לשגר לה כוס של ברכה.

באהל תברך, רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמן, רבי אלעזר אמר מנשי דור המדבר שהן יושבות באהלים, שנאמר (במדבר יא, ו): איש לפתח אהלו, ולמה תברך מהם, הן ילדו וקימו את העולם, ומה היה מועיל להם שאלמלא היא כבר היו אבודין. רבי שמואל בר נחמן אמר מן האמהות, הן ילדו וכו' שאלולי היא כבר היו אבודין.

3) מ"ש רש"י "למדנו . . על האיש" - אינו מב"ר, כ"א מב"מ (פז, א): "תני כו' לימדה תורה ד"א שישאל אדם באכסניא שלו" וז"ל שם: "תני משום רבי יוסי למה נקוד על אינו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל על ידי בעלה שאני",

אלא שבב"מ לא נזכר "לאשה על האיש" - ראה תוד"ה למה ב"מ שם בבראשית רבה אי"ו נקוד למ"ד אינו נקוד א"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה אינו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה אינו אברהם וה"נ הוי

1) פרשתנו יח, ט ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל" ד"ה ויאמרו אליו: נקוד על אי"ו שבאליו, ותניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מקום שכתב רבה על הנקדה, אתה דורש הכתב; וכאן הנקדה רבה על הכתב אתה דורש הנקדה, שאף לשרה שאלו אינו אברהם, למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש. בבבא מציעא אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה, כדי לחבבה על בעלה. אמר רבי יוסי בר חנינא, כדי לשגר לה כוס של ברכה.

2) ב"ר פמ"ח, טו ויאמרו אליו איה שרה אשתך וגו' (בראשית יח, ט), אל"ף יו"ד וי"ו נקוד, למ"ד אינו נקוד, אמר רבי שמעון בן אלעזר בכל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקדה אתה דורש את הכתב, נקדה רבה על הכתב אתה דורש את הנקדה, כאן שהנקדה רבה על הכתב אתה דורש את הנקדה, אינו אברהם. אמר רבי עזריה כשם שאמרו איה שרה כך אמרו לשרה אינו אברהם. (בראשית יח, ט): ויאמר הנה באהל, הדא הוא דכתיב (שופטים ה, כד): תברך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים

פ"י הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד
דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על
איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו
עליה.

ובארוכה מפרשי רש"י (רא"ם) שאף לשרה
שאלו איו אברהם. לכאורה משמע שזהו
כפי מה שדרשו בב"ר ולא כההיא דמציעא
דתנא משום רבי יוסי למה נקוד על אי"ו
שבאליו למדה תורה דרך ארץ שישאל אדם
באכסניא שלו ופרש"י למדה תורה כו'
והיינו נקודות אי"ו דלא היו צריכים לשאל
דיודעין היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת
התיבה ממשמעה לומר שאינה אלא לדרשא
ודרוש מינה דרך ארץ דמשמע שלא נקד
אי"ו שבאליו ללמד שאף לשרה שאלו איו
אברהם אלא ללמד שעל חנם שאלוהו ולא
שאלוהו אלא ללמד דרך ארץ

ואין הדבר כן דא"כ הא דמסיים את"כ
למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על
האשה צ"ל שהוא לשון של ב"ר ואין זה
אלא לשון התוספת' דמציעא אלא עכ"ל
דרש"י ז"ל סובר שפירוש תוספת' דמציעא
הוא כפירוש הב"ר וה"ק דנקודות אי"ו
עקרו התיבה ממשמעותה ואינה אלא
לדרשא בעלמא ללמד דרך ארץ שישאל
אדם באכסניא שלו לאיש על האשה
כדכתיב בקר' ולאשה על האיש כדמשמע
מאי"ו ושהנקודות מלמדות לנו ב' ענייני
האחד שאין התיבה כמשמעה אלא לדרשא
בעלמא לדרוש ממנו דרך ארץ שישאל
באכסניא שלו דהיינו לאיש על האשה ועוד
דמדלא ננקדו מתיבת אליו אלא אותיות
אי"ו למדנו שהמלאכים שאלו אף לשרה
איו ולפי זה הא דמסיים רש"י ז"ל אחר
שהביא לשון הב"ר למדנו שישאל אדם
באכסניא שלו אף על פי שהוא לשון
התוספת' אין חשש מאחר ששניהם דבר
אחד אבל התוספות הבינו שרש"י ז"ל סוב'
שהתוספת' חולקת על הב"ר וסוברת
שהנקודות לא באו אלא לעקור תיבת אליו
ממשמעה וללמד דרך ארץ בלבד ולא ללמד
על איו ולפיכך הקשו עליו דהיה לו לנקוד
על איה שרה שהיא עיקר השאלה ששאלו
עליה" עיי"ש,

יריעות שלמה (מהרש"ל) "בד"ה שאף
לשרה כו' נ"ב ויאמרו אליו איה שרה אשתך
אמר רב יהודה אמר רב יודעין היו מלאכי
השרת שרה אמנו באהל היתה אלא מאי
באהל כדי לחבבה על בעלה פירוש שצנועה
היתה רבי יוסי ב"ח אומר כדי לשגר לה כוס
של ברכה תנא משום ר' יוסי למה נקוד על
אי"ו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל
אדם באכסני' שלו והאמר שמואל אין
שואלין בשלום אשה כלל על ידי בעלה שאני
עכ"ל הגמרא ופירש"י נקוד על אי"ו שבאליו
והלמ"ד אינה נקודה. לימדה תורה כו'
והיינו נקודת אי"ו דלא היו צריכין לשאול
שיודעין היו שהיא באהל שכל נקודה
עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודריש
מיני דרך ארץ. באכסני' אשת אושפיז' עכ"ל
וכתבו התו' למה נקוד על אי"ו בב"ר אי"ו
נקוד למ"ד אינו נקוד אר"ש כל מקום
שאתה מוצא הכתב מרובה על הנקודה
אתה דורש הכתב וכשאתה מוצא הנקודה
רבה על הכתב אתה דורש הנקודה וכאן
שהנקודה רבה על הכתב אתה דורש
הנקודה כלומר איו אברהם א"ר עזרי' כשם
ששאלו לאברהם איה שרה כך שאלו לשרה
איו אברהם וה"נ הוי פירש הכי אבל לפירש
הקונטרס ק' למה נקוד על אי"ו שבאליו
ה"ל לנקוד על איה שרה אשתך שהיא עיקר
השאלה ששאלו עליה עכ"ל התו'

ומה שכתב מחבר זה כאלו התוספו' לא
הבינו כוונת רש"י ז"ל כי רש"י סובר
כמותם לא נהיר' אלא רש"י בודאי מבין
דברי רבי יוסי כפשוטו שקאי על הא דלעיל
שיודעין היו מלאכי השרת וכולן באו לתרץ
למה שאלו המלאכים ע"כ רבי יוסי נמי
תירץ שלמדה דרך ארץ כו' ועל זה שאל
התלמו' שפיר הלא אין שואלין כו' ואם כן
מה בא התורה ללמדינו אבל מה ששאלו
לשרה על אברהם לא מזכיר התלמוד כלל
והב"ר חולק על ר' יוסי ומכל מקום רש"י
הכריע כדעת הב"ר משום דק"ל מה שהקשו
התוספות דה"ל נינקוד על איה שרה אשתך
כו' ומכל מקום סבירא ליה גם כן הא דרבי
יוסי שהתורה בא ללמדינו דרך ארץ דאם
לא כן היה לו לינקוד על למ"ד לבד ומה
שתירץ רבינו בחיי שהיה נראה כזקף כו'
נ"ל כחוכי וטלולא על כן נראה שבשיט' זו

לאברהם איה שרה כך אמרו לה לשרה איה אברהם, וה"נ הוה פירושא הכי. אבל לפירש"י דמשו"ה נקוד, דעל חנם שאלו לו, קשה דהיה לו לנקוד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה, עכ"ל. וק"ל על פירש"י דלמה הוצרך לנקוד כלל, דמגופא דקרא נלמוד דרך ארץ כיון שיודעים היו היכן היא, ואפ"ה שאלו אלא ודאי משום דרך ארץ.

ונראה לתרץ וליישב ג"כ קושיית התוס' על רש"י, דהיינו דרש"י עצמו קשה לו קושיית התוס' למה נקוד על אי"ו דוקא, וניחא ליה בזה, דאי מגוף הפסוק לא ילפינן אלא לאיש על אשה כמו שאמרו 'איה שרה' אבל לא לאשה על האיש, לכך נקוד על אי"ו דוקא דגם לאשה שאלו על האיש, וזהו שפירש"י: 'באכסניא, אשת אושפיזא'. לשון זה כולל הן לאשה על בעלה האושפיזא בין להאיש עליה. נמצא דב"ר והגמ' ורש"י הם לאחדים. אלא דקשה לב"ר ורש"י שחלקו בין כתב מרובה לנקודה רבה ומה הוצרך לנקוד כאן על אי"ו, לא לנקוד רק על למ"ד של 'אליו', נמצא כתב רבה על הנקודה ותדרוש הכתב דהיינו אי"ו. ונ"ל דאם אין אלא נקודה אחת על התיבה הוה כאילו נעקרה כל התיבה ומורה על היפך מן התיבה שהיא לפנינו וכמו דאיתא על:

ולא ידע בשכבה ובקומה, דנקוד על וי"ו של ש'בקומה' להורות שידע בקומה כדאיתא שם. אבל כשיש נקודות הרבה דהיינו משתים ולמעלה אז אינם מורים על ביטול התיבה והיפוכה אלא תוספת דרשה, והיינו אם הכתב מרובה מכניסים הדרשה הנוספת בתוך אותיות הכתב ואם הנקודה מרובה מכניסים הדרשה הנוספת בתוך אותיות הנקודה, וזהו דוקא אם אין הכל נקוד רק קצת אותיות אבל אם כל התיבה נקודה לא שייך כאן דרשה נוספת אלא ביטול התיבה כההיא דבפסוק: הנסתרות דנקוד על 'לנו ולבנינו' על ביטול התיבה כדפירש"י שם: לדרוש אף על הנגלות לא יענשו רבים כו', ושם נזכיר עוד מזה אם יגזור ה' בחיים ברוב רחמיו ב"ה. וא"כ ל"ק כאן למה לא נקוד רק הלמ"ד, דא"כ היה מבטל התיבה כולה ולדרוש להיפך מן התיבה, וזה אין

מתורץ כל היכא שהנקודה מרובה ואתה דורש הנקודה כלומר שכבר ידעו ולא באו אלא ללמדך דרך ארץ ומאחר שעיקר השאל' הנאמרה בפסוק לא נאמרה אלא לדרך ארץ ק"ו אותה השאלה המרומזת בפסוק באי"ו ששאלו לשרה איה אברהם שאינ' אלא לדרשה ולדרך ארץ ומה שכתב מחבר זה שטעות הוא ואסור לא נ"ל לפי התוספות שמפרשין הבריית' דרבי יוסי כדברי ב"ר ואינן סוברין כפירש רש"י שבא הנקודה לעקור כו' אם כן מה שואל התלמוד והלא אין שואלין או מה אמר רבי יוסי שבא התלמוד ללמדך דרך ארץ מניין לו והלא לא ילפינן מקרא אלא ששאלו גם כן לשרה איה אברהם אלא ש"מ לפירש התוספות שס"ל מאחר שלימדנו הכתוב ששאלו לשרה איה אברהם על כן אינו אלא ללמדנו דרך ארץ דאי לא תימא הכי הדרי' קושיא דתלמודא וכי לא ידעו מלאכי השרת כו' דלא שייך לתרוצי כאן כמו שתירץ על השאלה ששאלו לאברהם איה שרה כדי לשגר לה כוס של ברכה או כדי לחבבה על בעלה משום צניעות והכא לא שייך שום תירוץ אלא ללמדך דרך ארץ בהכרח שהמנהג הוא לשאול באכסני' לבעל על אשתו היכן היא וכן להיפך לאשת אושפיז' הא לך ראייה שלפירש התו' ע"כ שריא ולפירש"י נמי שרי כדפ"י מהרש"ל,

דברי דוד "נקוד על אי"ו. דברי רש"י אלו הם בב"ר. ובפרק הפועלים. איתא: תניא משום ר' יוסי למה נקד על אי"ו שבאלו למדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו, והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, ע"י בעלה קאמר. פירש"י: באכסניא, אשת אושפיזא. ע"י בעלה, לא שישאל לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום הגבירה. ועל מ"ש, למדה תורה ד"א פירש"י: אי"ו שלו נקוד והלמ"ד אינה נקודה, דלא היו צריכים לשאול דיודעים היו שהיא באוהל, דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשא ודרש מינה דרך ארץ. והתוס' כתבו שם: דאיתא בב"ר למה נקוד על אי"ו אמר ר"ש כ"מ שכתב רבה כו', כמ"ש רש"י כאן, וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איה אברהם, א"ר עזריה כשם שאמרו לו

ענינו כאן דדרשה דיאיו אינו היפוך מן פשוטה של תיבה אלא דרשה נוספת, ע"כ באו נקודות על אייו לדרוש אותיות הנקודות לחוד דרשה הנרמזת ב'איו', וא"א להכניס הדרשה באותיות הכתב ולנקוד רק הלמ"ד דזה מורה על ביטול התיבה לגמרי כמו ובקומה דנקודה הוי"ו לחוד, כנ"ל נכון בס"ד והרא"ם לא נחית לדרך הזה אבל הוא נכון ת"ל" (ועוד) כאן.

4) ברא"ם כאן לא גריס תיבות אלו. אבל ראה חדא"ג מהרש"א ב"מ שם "למדה תורה ד"א כו'. עיין בדברי נ"י בזה והרא"ם כתב על פרש"י שבחומש ולאשה על האיש הוא שיבוש וראיותיו שם בארוכה ותוכן דבריו שבאו הנקודות לעקור התיבה לדרוש מיניה שישאל אדם באושפיוזו היינו דוקא לאיש על האשה אבל לאשה על האיש אסור ומה ששאלו לשרה אייו אברהם שאני מלאכים דלית בהו יצה"ר ואין אלו אלא דברי נביאות ותמוהין הן דאכתי קושית תוס' דבשמעתין במקומה עומדת דלמה באו הנקודות על תיבת אליו טפי ה"ל למנקד על איה שרה שהיא עיקר השאלה ששאלו עליה ונלמד מיניה דלא היו צריכין לשאול עליה אלא ללמוד ד"א שישאל אדם לאיש על האשה אבל נקודות אייו משמע ללמוד ד"א לשאול לאשה על האיש והנראה לקיים כל פירושי רש"י שלפנינו שבכולם כתוב ולאשה על האיש והשתא שפיר באו הנקודות על אייו ומיהו ה"ה ד"א לשאול לאיש על האשה דעיקר קרא בהם קמיירי ומה שהביא הרא"ם ראייה לדבריו לאסור לשאול לאשה על האיש משום דקול באשה ערוה לאו ראייה היא דודאי לצורך דבר מה מותר לדבר עם האשה דהא עלי דבר עם חנה ואלישע עם השונמית ולא קאמר דבור באשה אלא קול בנהנה מקולה ודקאמר בפי י' יוחסין לישדר שלמא לילתא משום דאמר שמואל קול באשה ערוה היינו דמדמה שילוח שלום לאשה לקול אשה שמביא ג"כ לידי חבה כדמסיק דאפי' על ידי בעלה אסור אבל לשאול באכסניא לאשה על האיש כיון דד"א הוא מקרי לצורך ג"כ ומ"ש דשאני מלאכים דלית בהו יצה"ר דאלי"כ הא דהקשו בגמרא על התוספתא דלמדה ד"א כו' מהא דאמר אין שואלין

בשלום אשה למה לא הקשו על המקרא עצמו דכתיב ויאמרו אליו איה גוי אלא ע"כ לומר דשאני מלאכים כו' עכ"ל אין כאן מקום קושיא דהמקרא אפשר לפרשו ששאלו איה שרה כדי לבשרה שיהיה לה בן אבל על התוספתא שאמרה ד"א לשאול באכסניא שאינו אלא שאלת שלום פריך שפיר מדאמר שמואל כו' גם מ"ש הרא"ם מדברי התוספות דשמעתין כיון דשלא ע"י בעלה אלא אפי' לשאול איה פלונית אסור וכ"ש שישאל לה איה בעליך וא"כ מאי ולאשה על האיש כו' עכ"ל האי ק"ו אין לו עיקר דודאי שלא על ידי בעלה אפי' איה פלונית אסור דלאו ד"א הוא ואדרבה איכא חשדא אבל לאשה על האיש ד"א הוא וליכא חשדא כלל ותו לא מידי ודו"ק". **ובארוכה מפרשי רש"י כאן.**

5) כקושיית המפרשים (ובנמוק"י ב"מ שם: מקשין העולם וז"ל שם: "ע"י בעלה. לא ששלח לה שלום אלא לבעלה שאל מה שלום הגברת אבל לשלוח לה שלום אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ב) דאין שואלים בשלום אשה כלל: אמר המחבר מפרש"י ז"ל שבכאן דאמר דמשום הכי נקוד על איו לעקור התיבה לומר שאינה אלא לדרוש ממנה דרך ארץ מתישב לי מה שמקשין העולם על פרש"י ז"ל שבחומש לא ינקוד אלא נקודה אחת על הלמ"ד ונשאר נמי איו שלש נקודות למה לי והשתא אתי שפיר דאדרבה מדאיצטריך לנקוד שלש נקודות שמעינן דרך ארץ דהכא דאי לא נקד אלא נקודה אחת על הלמ"ד לא הוה שמעינן אלא איו לומר ששאלו לאשה על האיש ולא הוה שמעינן ד"א נמי אבל השתא דנקוד שלש נקודות ע"כ להכי אתא לעקור התיבה ולדרוש דלא שאלו משום שלא ידעו היכן היא דודאי ידעו אלא לאשמועינן ד"א ששואלים לבעלה בשלומה דאם לא כן דלא אתא אלא לומר ששאלו נמי לאשה לא ה"ל למנקד אלא נקודה אחת על הלמ"ד").

6) פרשתנו יט, לג "ותשקין אתאביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב אתאביה ולאידע בשכבה ובקומה" ד"ה ובקומה: של בכירה נקוד, לומר, שבקומה ידע, ואעפ"כ

לא נשמר ליל שני מלשתות. אמר רבי לוי כל מי שהוא להוט אחר בולמוס של עריות לסוף מאכילים אותו מבשרו.

7) ראה בארוכה לקמן סעיף ה' (ובהערה 24).

8) פז, א "ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה, רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה".

9) ובפרט שמשמיט שם בעל המאמר ד"לחבבה כו".

10) ואין להקשות: מנ"ל לרש"י בכלל שנתן להם יין לכש"ב? - כי מכיון שהצטיין אברהם אבינו בהכנסת אורחים, פשוט שהסעודה היתה בשלימות, גם - כוס של ברכה.

וע"ד פרש"י לעיל (יח, ז "ואלהבקר רץ אברהם ויקח בן־בקר רך וטוב ויתן אלהנער וימהר לעשות אתו") **"ג' פרים כו' ג' לשונות בחדל" - אף שבכתוב לא נרמז כלל ע"ד חרדל.**

11) יח, ב "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה" ד"ה והנה שלשה אנשים: אחד לבשר את שרה ואחד להפך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחיות (בראשית רבה). תדע לך, שכן כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים ויאכלו, ויאמרו אליו, ובבשורה נאמר ויאמר שוב אשוב אליך, ובהפיכת סדום הוא אומר כי לא אוכל לעשות דבר לבלתי הפכי, ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להציל את לוט; הוא שנאמר ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על נפשך, למדת שהאחד היה מציל.

12) כ"ה בב"מ (פו, סע"ב "מאן נינהו שלשה אנשים, מיכאל וגבריאל ורפאל, מיכאל שבא לבשר את שרה, רפאל שבא לרפא את אברהם, גבריאל אזל למהפכיה לסדום").

אבל בתיב"ע ות"י "למבשרא יתי", **"לבשרא לאבונא אברהם"** וז"ל בתיב"ע: "וזקף עינוי וחמא והא תלתא מלאכין בדמות גוברין קיימין קומוי דאשתלחו לצרוך תלת מיליא ארום לית אושר למלאכא דשירותא דמשתליחא ליתיר מן מילא חד חד אתא למבשרא יתיה דהא שרה ילדה בר זכר וחד אתא למישזבא ית לוט וחד אתא למיהפך ית סדום וית עמורה וכד חמינון רהט לקדמותהון מתרע משכנא וסגיד על ארעא".

וז"ל בת"י: "תלתא מלאכיא אשתלחו לות אבונן אברהם ותלתיהון אשתלחין לתלת מילין ארום לית אפשר לחד מן מלאכי מרומא דישתלח בידיה יתיר מן מילה חדא מלאכא קדמאה אשתלח לבשרא לאבונא אברהם דהא שרה ילדה ליצחק מלאכא תנינא אישתלח לשיזבא ית לוט מגו הפיכתא מלאכא תלתאה אשתלח למהפך לסדום ועמורה אדמה וצבויים בגין כן הוה פתגם נבואה מן קדם יי לות אברהם צדיקא ואתגלי עלויה מימרא דיי במישרי חזווא והוא הוה יתיב בתרע משכנא מתחמם מן גזירותיה לתוקפא דיומא".

וההכרח ע"ד הפשט לפרש "לבשר את שרה" (ולא אברהם) - כי אברהם כבר נתבשר ע"י הקב"ה, כמפורש בפ' לך (יז, טז-כא "וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו: ויפל אברהם על־פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה־שנה יולד ואס־שרה הבת־תשעים שנה תלד: ויאמר אברהם אל־האלקים לו ישמעאל יחיה לפניך: ויאמר האלקים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את־שמו יצחק והקמתי את־בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו: ולישמעאל שמעתיד הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים־עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול: ואת־בריתי אקים

אתי־צחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת^י).

13) וכ"פ ברד"ק כאן "איה שרה אשתך, שאלו עליה לפי שלא היתה עמהם במקום שהיו אוכלים מפני צניעותה. ולמדנו בסיפור הזה כי לא נאה לנשים הצנועות להתראות בפני האורחים. ולפי שהיו רוצים לבשרה שאלו עליה".

14) יח, י "ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנהבן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחרי^י".

15) ובפרט שהם בסתירה זל"ז, כי "אף לשרה שאלו כו", ו"כדי לשגר לה כו" הם לכאורה היפך הצניעות ("להודיע שצנועה היתה"), כנ"ל בפנים.

16) ראה שד"ח כללים (ח"א ע' מט "אמר: פ' הרגילות בש"ס הוא דכשלא בא לחלוק על דברי הקודם אומר אמר ר"פ ובמס' ברכות ד' מ"ט ע"ב פליג רע"ק אר"י הגלילי בלשון אמר רע"ק מה מצינו בבהכ"ן וכו' ועיין להרב נחמד למראה ח"א דף קע"ב ע"ב שמכריח מלשון הירושלמי ריש פ"ה דמעשרות דאף באמר ר' פי יש שהוא לחלוק ונמצא. דאמר ר' פלוני הוא כר' פי אומר דכשם שר' פ אומר אף שמשמעותו הוא שבא לחלוק נמצא ג"כ יוצאים מן הכלל כמו שאכתוב בסמוך כן נמי באמר רפי אף דמשמעותו שלא בא לחלק כמ"ש הרב משק ביתי באות ב' בשם הראשונים נמצא נמי יוצא מן הכלל עיי"ש בארוכה

וח"ז ע' א'תעה ואילך "פ' אמר פי' בנדפס מערכה זו אות ער"ה הבאתי מ"ש המעתיק בס' בית ועד לחכמים דהיכא דאמר בש"ס אמר פי' אמר פי' לא ראה אותו מימיו ותמהתי עליו דזה לא יתכן דודאי כשאומר כן היינו ששמע מפיו עיי"ש ועם כי הדבר פשוט מעצמו למפורסמות אין צריך ראייה הנה ראיתי עתה להרב קרן אורה לזבחים בדף ז"ן ע"א מהספר בד"ה שם גמרא אשם שכתב להכריח דגרסינן אמר שמואל א"ר אלעזר בלא יו"ד (שהוא ר"א בן שמוע) ולא גרסינן אמר שמואל א"ר אלעזר (שהוא

ר"א הגדול) דהא קדים טובא לשמואל עיי"ש אלמא משמע ליה דלשון זה מורה ששמע מפיו והוא פשוט^י וש"נ.

17) ואף שמוכרח לומר שרש"י מצא גירסא זו - עדיין צריך ביאור למה בחר רש"י בגירסא בלתי רגילה?

18) אבל להעיר מפרש"י ב"מ שם ד"ה באכסניא: אשת אושפיזו.

19) היינו, שבהניקוד בא הכתוב לרמז הענין ד"ישאל אדם באכסניא שלו כו", שע"ז מתורץ מש"נ "ויאמרו" לשון רבים.

20) לך טז, ה "ותאמר שרי אל-אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה ישפט ה' ביני וביניך" ובפרש"י שם ד"ה אנכי נתתי שפחתי וגוי ביני וביניך: כל ביניך שבמקרא חסר, וזה מלא, קרי ביה וביניך, שהכניסה עין הרע בעבורה של הגר והפילה עברה; הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה, והלא כבר הרתה, והוא מבשר לה שתהר? אלא מלמד שהפילה הריון הראשון. ועוד*.

(* ראה מס' סופרים פ"ו ה"ג "עשר נקודות בתורה ישפוט ה' ביני וביניך יוד שבניך נקוד ויאמרו אליו אי"ו נקוד ולא ידע בשכבה ובקומי וי"ו נקוד שבקומה ויפל על צוארו וישקהו כולהו נקוד וילכו אחיו לרעות את צאן אביה' את נקוד אשר פקד משה ואהרן אהרן נקוד או בדרך רחוקה ה"י נקוד ונשים עד נפח אשר רי"ש נקוד עשרון עשרון שבחג ביום טוב הראשון וי"ו שבעשרון השני נקוד הנסתרות והנגלות לנו ולבנינו עד עולם ע"ק שבעד נקוד",

אדר"נ פל"ד, ד: עשר נקודות בתורה כו' וז"ל שם: "עשר נקודות בתורה אלו הן ישפוט ה' ביני וביניך (בראשית ט"ז: ה') על יי שביניך נקוד מלמד שלא אמרה לו אלא על הגר וי"א על המטילין מריבה ביני וביניך. ויאמרו אלי"ו איה שרה (שם יח) נקוד על אי"ו שיודעין בה ומבקרין אחריה. (נקוד על) בשכבה ובקומה (שם יט) נקוד על וי"ו שבקומה הראשון מלמד שלא הרגיש

וז"ל ברש"י שם ד"ה נקוד: "שברחוקה וכל ניקוד למעט הדבר בא דמשמע סמיוה להא תיבה מהכא".

ב"מ שם ד"ה למדה "והיינו נקודת איו דלא היו צריכין לישראל דידועין היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודרוש מינה דרך ארץ", **וראה נמוק"י ב"מ שם**.

ובארוכה - מפרשי רש"י (גו"א "שאף לשרה שאלו כו'. ואם תאמר מנא לן דבא ללמוד דרך ארץ, שמא שאלו לשרה שלא ידעו היכן הוא, וזה לא קשיא, דהא לאברהם באו המלאכים תחלה, ואם כן ידעו היכן הוא, אלא לא שאלו רק משום דרך ארץ. והא דלא נקוד על למ"ד שבאליו, והשתא היו דורשין הכתב, דזה לא קשיא, דכל נקודה עוקרת הכתוב לומר שאין כאן מקומו, וכאן נמי הנקודה עוקרת הכתוב למדרש אי"ו, אבל אין כאן מקומו, שהרי כאן היו מדברים עם אברהם ושאלו "איה שרה אשתך", ולא היו שואלין על אברהם, אלא בעת שהיה אברהם עוסק בסעודה ולא היה עם המלאכים - אז שאלו לשרה איה אברהם.

אך קשה דאם כן מאי מסיק 'ולאיש על אשה', מנא לן שיש לשאול לאיש על אשה, דאין לומר דיליף ליה מדשאלו לשרה איה [אברהם] הכי נמי יש לשאול לאיש על האשה, דשמא אין שואלים בשלום אשה כלל, ואין לומר דילפינן מדשאלו לאברהם "איה שרה" (פסוק ט) שמע מינה שהוא מותר, דאם כן לא לכתוב כלל נקוד 'איו' לשאול לאשה על איש - ונילף בקל וחומר, שהרי שאלו לאיש על האשה כל שכן שיש לשאול לאשה על האיש, אלא על כרחך דלא ילפינן מהך דכתיב "איה שרה אשתך" משום שהיו צריכין לשאול, אי משום לחבבה על בעלה, או משום לשגר לה כוס של ברכה (רש"י כאו), ואם כן קשיא עדיין מנא לן למילף, שמא הא שאני משום דאסור לשאול בשלום אשה, מיהא יש לומר דהכא איירי לפי מסקנא דהתם בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ פז.) דמסיק דעל ידי בעלה מותר לשאול בשלום, לפיכך כמו

אלא בעמידתה (של צעירה) כיוצא בו וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפול על צואריו וישקה"ו (שם לג) כולו נקוד מלמד שלא נשקו באמת" עיי"ש בארוכה.

(21) ע"ד חסר שבמקרא שרש"י מפרשו רק במקום שנוגע לפש"מ (פרשתנו יח, א "וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח" האהל כחם היום" ד"ה יושב: ישב כתיב, בקש לעמד, אמר לו הקב"ה שב ואני אעמד, ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתיצב בעדת הדינים והן יושבין, שנאמר אלקים נצב בעדת אל.

יט, א "ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער"סדם ויראלוט ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה" ד"ה ולוט ישב בשער סדום: ישב כתיב, אותו היום מנוהו שופט עליהם. ועוד).

(22) כפרש"י ב"מ שם ד"ה על ידי (וכ"ה בשו"ע אה"ע סכ"א ס"ו "אין שואלים בשלום אשה כלל אפילו ע"י שליח ואפי' ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה"). **ופליג על התוספות שם.**

(23) וכן פירש בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן "רש"י מיישב אי ללמד כדי שישאל אדם על האכסניא שלו לא היה להם לשאול היכן היא, רק השלום לאשתך, ומתוך שעשו זה כדי לחבבה על בעלה כדי שישב הוא הנה היא באוהל להודיע שהיא צנועה. או ששאלו אחרי' שדרך לשגר לה כוס של ברכה לבעלת הבית" עיי"ש.

(24) ע"ד ההלכה - ראה פרש"י פסחים צג, ב ד"ה נקוד וז"ל בגמ' שם: "איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ, וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר: מאיסקופת העזרה ולחוץ. אמר ליה רבי יוסי: לפיכך נקוד על ה', לומר: לא מפני שרחוק ודאי, אלא מאיסקופת העזרה ולחוץ"

דשואל (לאיש על האשה) [לאשה על האיש] משום דרך ארץ, שואל גם כן לאיש על האשה משום דרך ארץ, אבל מגופיה דקרא דהיו שואלים "איה שרה" לא מצינו למילף, דההיא כדי לשגר לה כוס של ברכה שאלו, אי נמי לחבבה על בעלה, אבל מנקוד על אינו שב"אליו" יש למילף. ולפיכך פירש"י בגמרא 'יודעין היו וכו', שבא לתרץ למה לי נקודת 'איו', דבלאו הכי יש למילף דרך ארץ, דהא ודאי מלאכי השרת יודעים היכן שרה היתה, ושאלו בודאי משום דרך ארץ, אלמא דרך ארץ לשאול לאיש על האשה ומכל שכן לאשה על האיש, ולפיכך תירץ דלא בשביל זה שאלו אלא לחבבה כו'.

והרא"ם הקשה דהא אמרינן בפרק קמא דברכות קול באשה ערוה, ואם כן אין לשאול לאשה על האיש, ודבר זה אין קשיא כלל, [ד] דוקא כי מכוין להשמעת קול אז אסור, אבל היכי דלא מכוין להשמעת קול, וכן האשה אינו מכוונת להשמעת קול, אין אסור כאן כלל. ולא אמרו חכמים ז"ל (אבות פ"א מ"ה) רק 'אל תרבה שיחה עם האשה', ולא בשמע קול דבריה, (וזה) [דזה] לא אמרו חכמים ז"ל שיהיה אסור לדבר עם האשה. [ו] הא דסוף קדושין (סוף ע.) (והא) דקאמר רב נחמן לרב יהודה לישדר שלמא לילתא, ואמר הכי אמר שמואל קול באשה ערוה, דמשמע משום כך אסור לשאול בשלומה, התם הכי פירושו - דירחק האדם שלא ידבר עם האשה במקום שאין צריך לו, אבל במקום שהוא מן הראוי לעשות, כגון זה, דדרך ארץ לשאול בשלום האיש, אינו אסור, דשלא לצורך אל יעשה" עיי"ש,

לבוש "רש"י שאף לשרה שאלו אינו אברהם לשון הרא"ם שהנקודות מלמדות ב' הענינים כאחד שאין התיבה כמשמעה אלא לדרשה בעלמא וכאן בא לדרוש ממנו דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו דהיינו לאיש על האשה ועוד דמדלא ננקדו מתיבת אליו אלא אותיות אי"ו למדנו שהמלאכים שאלו אף לשרה אי"ן עכ"ל והנה קצר דבריו ונ"ל שצריכים להרחיב ביאור עד שיתבאר הכל היטב וה"פ שוודאי המדה כן הוא שהנקודה עוקר התיבה ממשמעת וכיון

שננקד תיבת אליו נעקרה התיבה ואלו כתיב ויאמרו איה שרה וגומר ולא שאלו אותו ויהי' פירושו שלא הוצרכו לשאלו כי הם כבר ידעו היכן היתה שבהיתה באהל ושאלו עליה להראת לנו דרך ארץ שישאל אדם לאיש על האשה" עיי"ש בארוכה, **דברי דוד** [נעתק לעיל הערה 3],

ס' הזכרון "ויאמרו אליו נקוד על אינו וכו' בב"ר היא. והרב ז"ל בכאן פי' כפי אותו מדרש דרמזו בנקוד אינו שישאל אדם לזה על זה ולזו על זה וכמו ששאלו בפ"י איה שרה כן שאלו אינו אברהם ולהכי נקד על אינו למעבד מיניה עקר למדרשיה לחודיה. אבל בהשוכר את הפועלים במציעה אי נמי בכל נקודי התורה הרב ז"ל מפרש שהנקוד בין על כל התיבה בין על קצתה עוקר את כולה וכאלו לא נכתבה כלל" עיי"ש בארוכה (**ועוד**) **כאן. ועוד.**

25) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 62 "אמת טאקע אז אויך לויטן פי' "חוץ לאסקופת העזרה" קען מען ווי-עס-איז איינלערנען דעם לשון "רחוקה" און ווי רש"י איז מדגיש "לא שרחוקה ודאי" (ניט סתם "לא שרחוקה"), וואס ווייזט אז דער ריחוק איז ניט קיין געוויסער, אבער ניט אז דער ניקוד איז שולל לגמרי דעם אינהאלט פון "רחוקה". (און ווי מפרשים זיינען מסביר: אז בעת דער מענטש געפינט זיך מחוץ לאסקופת העזרה איז ער "ווייט" פון הקרבת הפסח, ווייל דאן איז ער אסור צו מקריב זיין דעם פסח). איז דאך אבער מובן בפשטות, אז אויך נאך דער נקודה, וואס איז ממעט דעם אינהאלט פון דעם דאזיקן ווארט - דארף מען זען צו איינלערנען אז דער "מיעוט" זאל זיין וואס קלענער. ד. ה. וואס ווייניקער ארויסצונעמען דעם ווארט פון זיין פשוט'ן פירוש" עיי"ש.

26) וישלח לג, ד "וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על-צוארו וישקהו ויבכו" ד"ה וישקהו: נקוד עליו; ויש חולקין בדבר הזה בבריתא דספרי, יש שדרשו נקדה זו שלא נשקו בכל לבו, אמר רבי שמעון בן יוחאי, הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

27) זבחים כד, א "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דודאי חייצא כי תיבעי לך דדעתו לחברה מאי כיון דדעתו לחברה כמה דמחבר' דמיא או דילמא השתא מיהא הא תלישא, רבה זוטי בעי לה הכי בעי רבי אמי נעקרה האבן ועמד במקומה מהו" עיי"ש.

28) פרשתנו יט, לד "ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אליהצעירה הרשכבתי אמש אתי אבי נשקנו יין גס'הלילה ובאי שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע".

29) ועד"ז בכ"מ שהנקודה רבה על הכתב.

30) במשכיל לדוד כאן כ', שהניקוד מלמד שלא שאלו בפועל, כ"א הוא רק רמז ולימוד ד"א לשאול באכסניא כו' (דהאיש צריך לשאול אצל בעה"ב על שלום אשתו ואשה צריכה לשאול אצל אשת בעה"ב בשלום בעלה - ומתרץ עפ"ז קושיית הרא"ם, עיי"ש

וז"ל שם: "וויאמרו וכו' שאף לשרה וכו' לאו למימרא שהם שאלו ממש לשרה או אברהם שזה א"א מכמה טעמי חדא דנרי' בהדיא מן הכתובים שהם לא דברו עם שרה כלל ולא ראוה שהיא היתה באהל והם לא נכנסו תוך האהל כלל אלא תחת העץ ועוד שהרי קי"ל קול באשה ערוה וכדמקשי נמי הרא"ם ז"ל (כלומי' לדבר עמה בשלום בעלה דרך חבוב ולחבבו בעיניה דומי' דאיש על אשתו דהוי נמי לחבבה בעיניו וכדמסיים רש"י לחבבה על בעלה זהו הדבר דחוי ודאי בכלל קול אשה ערוה דמאחר שהוא שואלה מבעלה שמא היא תאמר לו איזה דבר של חבוב מבעלה ולפי' אסור ואזדא לה קושית הנח"י על הרא"ם שהרי לא אמר אלא אל תרבה שיחה עם האשה ומצינו בכל הנביאים ובכל התלמוד שסיפרו עם נשים ע"ש) ועוד דמאי שייך השאלה איה אברהם מאחר שהוא היה שם עומד ומשמש בפניהם אלא כלוי' שבלשון הנכתב בשאלתם לאברהם על שרה איה שרה רמוז ג"כ כאילו שאלו לשרה או אברהם רצה ללמד בזה הכתוב דרך ארץ שצריך לשאול באכסניא

לאיש על האשה ולאשה על האיש כלוי' אם הוא איש ומדבר עם האיש בעל הבית צריך לשאול לו בשלום אשתו ואם היא אשה ומדברת עם בעלת הבית דרך ארץ שתשאל לו בשלום בעלה והשתא א"צ למי"ש הרא"ם ז"ל דהך לישנא דלאשה על האיש הוא שבוש ולי"ג ליה ורצה לחלק בין מלאכים לאנשים עיין שם דלדידי דבריו ז"ל צ"ע דהיכי אפשר לחלק אלא אע"ג דמלאכים היו כיון שלא נתראו אלא בדמות אנשים לא הו"ל למעבד אלא כי היכי דעבדי אנשי ואי לאנשי אסור לדבר עם האש' ולשאול לה על בעלה לדידהו נמי הוה אסור ומאי קמ"ל קרא עם הניקוד במלתא דאתו בה לידי תקלה להתיר את האסור הא ודאי קשיא וע"פ דרכנו ניחא נמי אמאי לא ננקד הכי למד דאליו לבד ואפ"ה נדרוש שפיר אין לפום כלל דרשב"א דכ"מ שהכתב רבה דרשי' הכתב אלא העיקר דכ"מ דאיכא ניקוד בא הניקוד לעקור אותן האותיות כאילו לא הוו. והשתא אלו לא ננקד או הוה דרשינן או ממש שהמלאכים שאלו ממש לשרה או אברהם והוה נפק' מינה חורבא להיפך מן המכוון והשתא דננקד נימא דדרשינ' או דל מהכא כלוי' אינו ענין למלאכים אלא רמוז הוא שאם היא אשה צריכה לשאול או בעלה והשתא ל"ק לרש"י מניה וביה דהכא כתב שצריך לשאול לאיש על האשה ולאשה על האיש ובפי' הפועלים כשאמרו לומדי תורה ד"א שישאל אדם באכסניא שלו פיר' רש"י גופיה באכסניא אשת אושפיזא ע"כ הרי דלאיש על אשתו לבד קאמר והיכי קאמר הכא דלאש' על בעלה אלא כדאמרן")

- אבל דוחק גדול לומר דמ"ש רש"י - "שאף לשרה שאלו או אברהם" הוא לא כפשוטו. וכמדובר כמ"פ שרש"י כתב פירושו בסגנון ברור לבן חמש למקרא.

31) ראה גם הגהת מהר"י כ"ץ בפענח רזא כאן.

32) נסמן לעיל הערה 2. וראה הערה 3.

33) פרש"י לך יב, יא "ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אלישרי אשתו הנהנא

36) ועפ"ז יובן הקשר ד"מאי באהל" (בב"מ שם) גם ל"כדי לשגר כו" (ראה הערה הקודמת).

37) וראה עוד תירוצים בדברי דוד וש"ח כאן (ובחדא"ג בב"מ שם כ' דקושיא מעיקרא ליתא כי האורח הוא המברך, עיי"ש).

38) לעיל פסוק ח' "ויקח חמאה וחלב ובך הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמדם עליהם תחת העץ ויאכלו".

39) להעיר מפרש"י יתרו יח, יב "ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכללחם עס' חתן משה לפני האלקים" ד"ה ויבא אהרן וגו': ומשה היכן הלך? והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד? אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם (מכילתא). ד"ה לפני האלקים: מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסבין בה, כאלו נהנה מזיו השכינה.

40) ופשוט שאברהם לא הי' יכול לשגר לה מכוס של ברכה של המלאכים, כמ"ש בגו"א כאן.

41) י, ב "ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האישי".

42) להעיר מרמב"ן כאן פסוק טו "ותכחש שרה לאמר אני תמה בנביאה הצדקת איך תכחש באשר אמר השם לנביא וגם למה לא האמינה לדברי מלאכי אלקים והנראה בעיני כי המלאכים האלה הנראים כאנשים באו אל אברהם והוא בחכמתו הכיר בהם ובשר אותו שוב אשוב אליך ולשרה בן ושרה שומעת ולא ידעה כי מלאכי עליון הם כענין באשת מנוח (שופטים יג ו) ואולי לא ראתה אותם כלל" עיי"ש.

אבל ראה לקו"ש ח"ה ע' 324 בדעת רש"י "בתחילת הסדרה ווערט דערציילט - עפ"י פירוש רש"י ווי ער נעמט עס ארויס פון

ידעתי כי אשה יפת מראה את" ד"ה הנה נא ידעתי: מדרש אגדה עד עכשו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשו הכיר בה על ידי מעשה. דבר אחר, מנהג העולם שעל ידי טרח הדרך אדם מתבזה, וזאת עמדה ביפיה. ופשוטו של מקרא הנה נא הגיע השעה שיש לדאג על יפך, ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשו אנו באים בין אנשים שחרים ומכערים, אחיהם של כושים, ולא הרגלו באשה יפה; ודומה לו הנה נא אדני סורו נא.

34) ראה גם עיון יעקב לע"י בב"מ שם "פרש"י להודיע שהיא צנועה אך לפי מה דאיתא בפרש"י בחומש פי' לך על פסוק הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את עד עכשו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם אי"כ ידע אברהם מעיקרא שצנועה היתה אי"כ צ"ל כדי לחבבה היינו להזכיר שבחה מה שנעשה בזכותה באהלה שענן קשור על האהל ונר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה".

35) ועפ"ז יובן מה שאיתא בב"מ שם "אלא מאי באהל כדי לחבבה כו" - דלכאורה אינו מובן (וכקושיית הרי"ף לע"י שם. תו"ת כאן סקכ"ח): הרי "באהל" הוא מענה אברהם ולא שאלת המלאכים, ולמה אומר בגמרא "מאי באהל"? והביאור בזה: כוונת הגמרא בב"מאי באהל" היא לזה שהמלאכים האריכו בכדי שאברהם יצטרך לומר "באהל". ועל זה מקשה: מכיון ש"יודעים היו כו' ששרה אמנו באהל היתה" למה הוצרכו שאברהם יאמר להם "באהל"? ומתוך: "כדי לחבבה כו"'

(וראה עד"ז בעץ יוסף לע"י בב"מ שם "אלא מאי באהל: ר"ל אלא למאי שאלו עליה כדי שיצטרך אברהם להשיב להם הנה באהל. כדי לחבבה על בעלה וכך אמרו לו איה שרה אשתך שמפורסמת לגמ"ח ולמכנסת אורחים וא"כ איה היא. שהיה לה לעסוק בהכנסת אורחים. ויאמר הנה באהל שכך דרכה תמיד להיות באהל ושם מכינה כל הדברים הצריכים להאורחים").

וימהר לעשות אתו"י): ויתן אל הנער - כמו ויתן להנער.

46 יז, א "רבי שמעון בן אלעזר אומר, ממלאה אשה כל התנור פת, מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא. אמר רבא, הלכה כרבי שמעון בן אלעזר".

47 בחוקותי מח, ג "ולחבין ענין האפיה הוא ענין אמרם ז"ל כי התורה נתנה אש שחורה על גבי אש לבנה . . והנה ענין אש שחורה הוא אש מסותרת ונעלמת בלב כל א' ואחד מישראל באהבה ותשוקה לדבקה בו ית', שאף שהוא טרוד בעסקיו הגשמיים כי לבו בוער תמיד לאהבת ה' כמ"ש צעק לבם אל אדני כי הלב צועק בהעלם והסתר לדבקה בו ית' ונקי חולת אהבה וכמ"ש סמכוני באשיות וגוי' כי חולת אהבה אני . ובאהבה זו המסותרת ובושרת אשר רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה שמתלהב ובושר תמיד לדבקה בו ית' בזה יוכל האדם לאפות לחם חטה שהיא התורה וכשיאפה האדם את התורה בשלהבת האהבה אליו ית', בזה יובלעו דברי תורה במעיו והיו לאחדים עמו. וזהו ואפו לחמכם פי' התורה בתנור אחד פי' בחמימות האהבה הבאה מהתבוננות של אחד יחודו של עולם. וענין עשר נשים הוא שבנפש כל אחד ואחד מישראל יש עשר בחינות שלש אמות ושבע כפולות ובעשרה דברים אלו יהיה האפיה הנ"ל ויהיו בחי' אלו בחי' נוקבא שידע שבאמת אין הטוב שלו. דהיינו התשוקה לדבקה בו ית' אינו מעצמו ועבודתו רק בעל האמת נותן לו האמת" עיי"ש בארוכה.

48 בחוקותי כו, כו "בשברי לכם מטהלחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו".

49 הל' דעות ספ"ג "אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה'. שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב. וישים על לבו שיהיה לו בן אולי יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד אפלו בשעה שנושא ונותן ואפלו בשעה

מדרשי חז"ל . . בשעת אבער ער האט געזען אז אברהם אבינו איז מצטער דערפון וואס ס'איז ניטא קיין אורחים, האט דער אויבערשטער געמאכט א שינוי הטבע, אז די מלאכים זיינען געקומען צו אברהם אבינו (וואס ער איז געווען רגיל אין מלאכים) בדמות אנשים - וכדיוק לשון רש"י ולפי כו' הביא המלאכים (בה"א הידיעה) עליו בדמות אנשים - דאס וואס עס זיינען געקומען די מלאכים - ניט אין דעם איז באשטאנען דער אויפטו: די מלאכים האבן סיי ווי געדארפט קומען, ווי רש"י איז מבאר אין צווייטן פסוק, אז מען האט געדארפט האבן אלע דריי מלאכים "אחד לבשר שרה . . דער אויפטו איז דא געווען, אז די מלאכים זיינען געווען אנשים - בכדי אז אברהם זאל מיינען אז ס'איז מענטשן און מקיים זיין מיט זיי הכנסת אורחים. און די גמרא לערנט דערפון אפ: "גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה", ווארום מען זעט דאך אז אברהם אבינו האט געבעטן דעם אויבערשטן צו ווארטן, און געלאפן אויפגעמען די אורחים" עיי"ש בארוכה.

43 עיקר הקושיא הוא על ב' טעמים האחרונים שהם ב' פירושים שונים שבכ"א קושי שאין בהשני [משא"כ זה שרש"י מביא "בב"מ אומרים כו"י" בהמשך לפירוש הראשון, הוא מפני שהם ב' פרטים בהכתוב, כנ"ל ס"ד וס"ז].

44 ואף שיש לומר שמלאך אחד שאל "אי גוי" כדי לבשר את שרה - הרי הטעם "כדי לבשר כו"י" שייך להפסוק שלאח"י (ומפורש בו, ולכן לא נזכר בפרש"י כאן), ומ"ויאמרו (ג' מלאכים) אליו (לאברהם)" מוכח שבאמירה זו יש ג' טעמים.

בסגנון אחר: כל הכתוב "ויאמרו . . באהל" מיותר לכאורה (ובפרט שמפורש בכתוב שלאחריו ששרה הייתה בפתח שאחורי המלאך) וע"כ פרש"י שג' אמירות שבו - ה"ה מג' טעמים.

45 ע"ד דלפני זה (יח, ז "ואליהבקר רץ אברהם ויקח בן־בקר רץ וטוב ויתן אליהנער

50) בשנת "כתר"א" (חנוך לנער).

51) שבת ל, ב "יתיב רבן גמליאל וקא דריש, עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר יהי פסת בר בארץ, ליגלג עליו אותו תלמיד ואמר אין כל חדש תחת השמש, אמר ליה, בא ואראך דוגמתן בעולם הזה, נפק אחוי ליה כמיהין ופטרויות, ואכלי מילת, נברא בר קורא".

שבועל. מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבד את ה'. ואפלו בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבד את ה' והוא חולה, נמצאת שנה שלו עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צוו חכמים ואמרו (משנה אבות ב יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים. והוא שאמר שלמה בחכמתו (משלי ג ו) בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתיך".

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com